
RECENZII

INGA DRUȚĂ, *Neologismul în structura stilistică a limbii române actuale*, Chișinău, Elan Poligraf, 2007, 300 p.

Adunând un material bogat și bine argumentat, monografia în cauză reprezintă o primă încercare de descriere a fenomenului neologismului în limba română actuală. În *Prefața* acestei lucrări, semnată de doctorul habilitat Gheorghe Popa, se menționează că e „o primă lucrare de ansamblu în lingvistica românească consacrată exclusiv aspectelor legate de procesul neologizării limbii române în ultimii zece-cincisprezece ani” [p. 5].

Firește, procesul de neologizare constituie un aspect intens discutat în literatura de specialitate, cercetătorii pronunțându-se – ba violent, ba polemizant, ba oportunist, ba conciliant etc. – pe marginea acestuia la diferite întruniri științifice sau pe paginile a nenumărate publicații, dar o sinteză de ansamblu a ideilor și a conceptelor ce au fi fost expuse într-un anumit număr de pagini se lăsa de mult așteptată. În plus, cum bine observă prefațatorul Gh. Popa, o lucrare despre neologism în limba română actuală „este, într-o anumită măsură, un act de temeritate, pentru că își propune să exploreze [...] un teren în continuă mișcare și perfecționare” [*ibidem*].

Un punct de plecare pentru editarea acestei cărți a fost teza cu aceeași denumire, care i-a adus autoarei titlul de doctor în filologie.

Monografia debutează cu un *Argument*, în care autoarea își exprimă recunoștința față de coordonatorul științific al tezei, profesorul universitar ieșean Dumitru Irimia, și față de toți acei care au contribuit cu sugestii prețioase la elaborarea cărții; în același timp, cercetătoarea își exprimă speranța că lucrarea va deveni „indispensabilă celor care doresc să cunoască valențele semantice ale limbii române” [p. 4].

Având la bază materialul teoretic și reperate științifice relevate în teză, monografia este structurată în patru capitole.

În **Capitolul I, *Principii generale***, cercetătoarea schițează o retrospectivă asupra fenomenului neologismului. În felul acesta, autoarea pornește de la adevărul că problema neologismului trebuie să fi fost pusă începând cu secolul al XVII-lea, întrucât, citind literatura veche, vom observa că anume cronicarii au fost cei care au introdus primii numeroase cuvinte de origine străină în operele lor. Astfel, întâlnim neologisme în scrierile lui Dosoftei, Grigore Ureche, Miron Costin ș.a.; de asemenea, să luăm aminte la *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir, care inserează primul glosar de neologisme în istoria limbii române. Fenomenul neologismului în evoluția limbii române a generat diverse și aprinse discuții printre reprezentanții Școlii Ardelene, precum și printre oamenii de cultură ai epocii (Gheorghe Asachi, Costache Conachi, Alecu Russo, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu etc.).

Ca atare, neologizarea lexicului, constată pe bună dreptate Inga Druță, este o problemă pentru toate limbile, iar editarea periodică a dicționarelor de cuvinte și de sensuri noi este o dovadă elocventă în acest sens. Totodată, menționează cercetătoarea, aceste dicționare „nu au, de regulă, caracter prescriptiv” [p. 29], deoarece este anevoios a prevedea „soarta” cuvintelor în momentul apariției lor.

Este incontestabil faptul că inovațiile de limbă „se infiltrează”, în special, în mijloacele de comunicare în masă. Anume acest subiect este luat în discuție în **Capitolul II, *Neologismul în mass-media***. Cercetătoarea recurge aici la o analiză

minuțioasă a fenomenului neologismului în contextul lexicului social-politic. Dat fiind faptul că în domeniul vocabularului politic se constată o permanentă interferență cu socialul, se discută anume termenii social-politici, întrucât disocierea dintre politic și social este „nu numai dificilă, ci chiar imposibilă” [p. 51].

Se știe că evenimentele din anii '90 „au avut ca efect un adevărat «asalt» lingvistic novator de ordin lexical” [p. 54]. Unele elemente lexicale din această categorie au „vechime” în limba română (*șomaj, criză, imperiu, ocupant* etc.), altele însă constituie „avalanșe de termeni analizabili creați (mai ales pe teren românesc) cu formanți antepuși” (*antifrontist, antisovietic, derusificare, destalinizare* ș.a.) ori sunt recreate, reîmprumutate și/sau reintroduse în circulație (*contrademonstrație, pseudo-democrație, ultrașovin* etc.).

Analizând lexicul social-politic, autoarea monografiei ajunge la concluzia „incitantă” că în stilul publicistic există o serie de *mărci* care „se constituie deseori în cuvinte-cheie, cuvinte-șoc sau cuvinte-forță”, etalând „motivațiile oamenilor pentru ceea ce aleg (sau resping) într-o anumită perioadă” [p. 52].

Detalii prețioase se relevă și la tratarea eufemismelor lexicale și a limbajului „de lemn”. Or, se știe că în limbajul „de lemn”, dominant în discursul oficial și public, metafora funcționa fie ca stereotip cu rol pur ornant (*soarele comunismului*), fie ca formă compensatorie, de aparentă regăsire a libertății și a valorilor individuale (*ceaușel, decreșel, philips*) [p. 76], iar eufemismele lexicale, pentru care neologismele sunt cele mai indicate elemente, nu se mulțumesc să înlocuiască „un cuvânt sau o expresie neplăcută, jignitoare, necuviincioasă sau obscenă”, ca în limbajul natural, ci au rolul precis de a camufla o realitate, de obicei, dezagreabilă (v. *epurare, restructurare, vizionare*) [p. 77].

Un alt aspect examinat în lucrare este **Capitolul III, Neologismul în comunicarea cotidiană orală**. Firește, acest fenomen de limbă – neologismul – nu poate fi cercetat în afara procesului de comunicare, iar acest proces, la rândul său, nu poate fi analizat fără

a ne referi la limba literară și limba vorbită, la formele de comunicare orală și scrisă.

Constatând că neologismul constituie mai mult decât o problemă, autoarea încearcă să prezinte acest subiect „nu numai ca prezență, ci și ca absență”, în special „pentru spațiul lingvistic din stânga Prutului”. Pornind de la acest adevăr „trist”, Inga Druță schițează în acest capitol tipuri de discursuri și de protagoniști ai comunicării. Tipul de comunicare la care se referă cercetătoarea îl constituie vorbirea urbană cultă, ce reprezintă „o combinație între limbajul cultivat și limbajul popular” [p. 121]. În acest scop, s-a recurs la analiza unor eşantioane de limbă română vorbită în diferite situații de comunicare, prin imprimarea pe bandă magnetică a unor emisiuni de dezbateri radiotelevizate transmise în direct, interviuri, prelegeri, ședințe etc. (pentru textele instituționalizate) și conversații dintre membrii unor grupuri sociale în cadre naturale, în locuri și în momente în care interacțiunea verbală este spontană (pentru textele non-instituționalizate).

S-a constatat astfel că frecvența neologismelor în comunicarea orală este condiționată de economia de limbaj, subiectul vorbitor utilizând un număr redus de elemente, însă cu o evidentă încărcătură semantică (v. *problemă, chestiune, afacere*).

Un alt merit al studiului îl constituie abordarea unor subiecte ce țin de codul metalingvistic al stilului liturgic, care, ca orice fenomen viu, asimilează, de asemenea, elemente noi, contrastând vizibil „pe fundalul arhaic al predicilor”. Astfel, se ajunge la concluzia justă că „circulația neologismelor în stilul conversației este efectul unui proces continuu de interferențe ale zonelor lexicale și ale registrelor stilistice” [p. 163].

Nu încapă îndoială că examinarea neologismelor doar din punct de vedere lexical nu poate oferi o imagine integrală asupra stratului neologic. Această imagine necesită a fi întregită prin observații referitoare la adaptarea fonetică și încadrarea morfosintactică a neologismelor în limba română literară. Pornind de la această ipoteză, în **Capitolul IV, Adaptarea fonetică și**

încadrarea morfosintactică a neologismelor în limba română literară, autoarea prezintă informații utile privind deformările fonetice și schimbările morfologice ale neologismelor în comunicarea cotidiană orală. Evident, modificările fonetico-fonologice ale neologismelor vizează diftongarea vocalelor; accidentele fonetice; evitarea hiatului; situația grupurilor consonantice; modul de accentuare a unor neologisme în limba română literară etc., iar cele morfologice, care au un caracter accidental și izolat, se produc, în special, la nivelul substantivului și la nivelul verbului.

În concluzie, cu titlu de sugestie, considerăm că monografia ar fi câștigat în planul interpretărilor dacă tipologia neologismelor ar fi fost sistematizată mai riguros, dacă „cuvintele cu valori stilistice implicite” s-ar fi bucurat de o tratare mai detaliată, dacă lucrarea s-ar fi încheiat cu unele concluzii generale, dacă bibliografia ar fi inclus și surse ce datează

de la 2000 încoace (cu excepția unei lucrări din 2001).

Privită în ansamblu, monografia reflectă o reprezentare inedită asupra fenomenului neologismului, beneficiind deopotrivă de detaliul informației și de o viziune de ansamblu asupra materialului supus analizei. În principiu, cercetătoarea își argumentează logic și coerent ideile expuse, coroborate la momentul oportun cu exemplificări concludente.

Remarcându-se prin claritate, accesibilitate și ținută științifică impresionantă, lucrarea se impune nu numai ca o contribuție valoroasă la cercetarea neologismelor, ci și ca o sursă de sugestii pentru lucrări similare în limba română, constituind, în felul acesta, o treaptă pentru alte cercetări în acest domeniu.

SVETLANA STANȚIERU
Universitatea de Stat
„Al. Russo” din Bălți